Υπάρχουν ακόμα περιθώρια υπερβολής;

>*Σκέψεις για την επιθεώρηση με αφορμή το «Νο σμόκιν please»*

«Νο σμόκιν please» των Λώρη Λοϊζίδη και Χριστιάνας Αρτεμίου από το ΘΟΚ. Σκηνοθεσία: Αχιλλέας Γραμματικόπουλος. Σκηνικά-Κοστούμια: Γιάννης Τουμαζής. Πρωτότυπη/Διασκευασμένη μουσική: Γιώργος Χριστοδουλίδης. Χορογραφία: Έλια Ιωαννίδου. Βίντεο μοντάζ: Χάρης Πουλλής. Σχεδιασμός φωτισμού: Γιώργος Κουκουμάς, Σταύρος Ευλαμπίου. Παίζουν: Ανδρέας Τσουρής, Μιχάλης Μουστάκας, Έλενα Ευσταθίου, Ζωή Κυπριανού, Μάριος Δημητρίου, Μαριλένη Σταύρου, Άντρια Ζένιου, Ηράκλης Γιωργαλλής.

Σκόρπιες και ασύνδετες θα είναι οι σκέψεις μου που αφορούν το «Νο σμόκιν please» του ΘΟΚ, αδυνατώ να τις μαζέψω σ' ένα συγκροτημένο και συνεχές κείμενο. Εν μέρει δικαιολογούμαι από το γεγονός ότι το σημείωμα αφορά μια επιθεώρηση, σπονδυλωτό θεατρικό είδος που δε χαρακτηρίζεται από αδιάκοπη ροή. Το κυριότερο όμως αίτιο είναι ο ιδιαίτερος βαθμός δυσκολίας, προσωπικής δυσκολίας να διαχωρίσω και να ιεραρχήσω θέσεις γενικές που αφορούν την αναβίωση του είδους, το σατιριζόμενο αντικείμενο, τις σχέσεις της θεατρικής και της τηλεοπτικής στυλιστικής και θέσεις ειδικές που αφορούν τη συγκεκριμένη παραγωγή. Όποτε... νάτα όλα αραδιασμένα χωρίς λογική σειρά.

1. Έναρξη. Ο θίασος εμφανίζεται σε μορφή αυτοδιαφημιζόμενου μέσω ντουντούκας μπουλουκιού. Το ρετρό δηλώνεται ως στυλιστική και τη νοσταλγική διάθεση αναλαμβάνει να εκφράσει το σκηνικό του Γιάννη Τουμαζή. Θερινό σινεμά, πολύχρωμα λαμπιόνια, παιδικές αναμνήσεις μιας μερίδας του κοινού, διαχρονικά τοπικά στοιχεία, ντεπόζιτα, αντένες. Η γραμμή συνεχίζεται στα κοστούμια, λαμέ, στρας. Όλα παραπέμπουν στην ουσία της πράξης -αναβίωση του είδους της θεατρικής επιθεώρησης. Φέτος το καλοκαίρι ο ΘΟΚ σαν να έχει ξεχάσει το κοντινό του παρελθόν. Σαν να ανακοινώνει: «Το μαγαζί λειτουργεί υπό νέα διεύθυνση». Ανεβάζει ξανά τη «Λυσιστράτη», αναβιώνει την επιθεώρηση. Θυμάστε, πριν από μερικά χρόνια επιχειρήθηκε ήδη μια αναβίωση, όπου τα παλιά επιθεωρησιακά νούμερα δοκίμαζαν αν το κοινό γελάει ακόμα με τα ίδια πράγματα όπως παλιά. Στο «Νο σμόκιν please» όμως η ρετρό φορμαλιστική γραμμή έρχεται σε αντίθεση με το επίκαιρο (ας το πούμε τώρα επίκαιρο και μετά το αναλύουμε) περιεχόμενο. Κι αν το δούμε όχι ως αντίθεση, αλλά ως πρόθεση; Ως φόρμουλα: «με τη ρετρό μορφή αναβιώνουμε το είδος, αλλά το είδος δεν υπάρχει χωρίς επικαιρότητα»; Ναι, αλλά κάτω από τον τίτλο της ρετρό στυλιστικής εμφανίζονται και τα υπερβολικά σε συχνότητα και διάρκεια και χωρίς αληθινό σατιρικό πνεύμα χορευτικά. Αν σε κάποια σημεία της παράστασης, όπως στο πιο πάνω παράδειγμα, σταματά να λειτουργεί ο παραμορφωτικός σατιρικός φακός, και στη θέση του απλώνεται μια «κυριολεκτική» αισθητική ενός μουσικοχορευτικού show, πλήττεται η στυλιστική ενότητα του όλου. Πρέπει να επισημάνουμε, ότι η μουσική επιμέλεια της παράστασης από τον Γιώργο Χριστοδουλίδη διατηρούσε την αισθητική της επιθεώρησης.

2. Ας γράψω τώρα το κυρίως παράπονο. Πιστεύω στο ταλέντο των Λώρη Λοϊζίδη και Χριστίνας Αρτεμίου, εκτιμώ ότι έχουν χτυπήσει τη φλέβα του εθνικού σουρεαλισμού στα τηλεοπτικά τους δημιουργήματα. Όμως στην τηλεόραση, είτε σε σκηνές από σειρές, είτε σε σατιρικά νουμεράκια, το χιούμορ είναι στιγμιαίο, instant, οι στόχοι του αλλάζουν, οπότε μπορεί να αλλάζει και η θέση που παίρνει απέναντι στον εκάστοτε στόχο ο σεναριογράφος ή ο ηθοποιός που εκπέμπει τα σατιρικά του βέλη. Όμως μια ολόκληρη σατιρική επιθεώρηση που φιλοδοξεί να δημιουργήσει μέσα από τα χωριστά νούμερα-ψηφία ένα ολοκληρωμένο σατιρικό πορτρέτο, πρέπει να ξεκινά από μια ξεκάθαρη ιδεολογική και αισθητική θέση των δημιουργών της, και πρώτα απ' όλα των συγγραφέων του κειμένου. Πρέπει οι ίδιοι να γνωρίζουν εις βάθος, ως αποτέλεσμα πραγματικής αυτογνωσίας, το δικό τους credo, τη θέση από την οποία εκείνοι βλέπουν τον κόσμο και τον θεωρούν και τον παρουσιάζουν παραμορφωμένο, έτσι ώστε κι εμείς οι θεατές να κατανοήσουμε και να συμφωνήσουμε ή όχι με τη γωνιά της σατιρικής απόκλισης. Δεν μιλώ, βέβαια, για μετωπικές διακηρύξεις αυτών των τοποθετήσεων, αλλά η στάθερότητα της οπτικής γωνιάς χρειάζεται. Πιστεύω ότι το «Νο σμόκιν» είναι γραμμένο από τους συγγραφείς του και σκηνοθετημένο από τον Αχιλλέα Γραμματικόπουλο ως «σάτιρα «σε γενικές γραμμές», χωρίς μια σταθερή τοποθέτηση απέναντι στη σατιριζόμενη πραγματικότητα. Αποτέλεσμα αυτής της ιδεολογικής αοριστίας ήταν και τα τελικά ρυθμικά χειροκροτήματα με το χορευτικό φινάλε, κατά το οποίο αισθάνθηκα ότι πάλι χάσαμε τον μπούσουλα, και δεν ξέρουμε με τι γελάμε και τι χειροκροτούμε.

Αποτέλεσμα αυτής της ιδεολογικής αοριστίας ήταν και τα τελικά ρυθμικά χειροκροτήματα με το χορευτικό φινάλε, κατά το οποίο αισθάνθηκα ότι πάλι χάσαμε τον μπούσουλα, και δεν ξέρουμε με τι γελάμε και τι χειροκροτούμε.

3. Και τώρα για τη σατιριζόμενη πραγματικότητα. Έχω επιφυλάξεις κατά πόσο η σημερινή κυπριακή πραγματικότητα αφήνει περιθώρια για σατιρική προσέγγιση. Το κύριο όπλο της σάτιρας είναι η υπερβολή. Αλήθεια, ή η ζωή μας έγινε πιο αστεία και πιο τρομακτική απ' ό,τι μπορεί να παρουσιαστεί με τα μέσα της τέχνης; Προσπαθήστε απλώς να αφηγηθείτε σε κάποιους μη Κύπριους φίλους σας τα γεγονότα «που συγκλόνισαν την κυπριακή κοινωνία» τον τελευταίο καιρό. Να σκιαγραφήσετε τους αστυνομικούς που έφερναν delivery στην κλινική του Κίτα... Την ξανθιά τηλεοπτική «ηθική αυτουργό»... Τον Ινδό απαγωγέα πτωμάτων που, προσπαθεί να συνεννοηθεί μέσω τηλεφώνου... Νομίζω ότι η αναλογία μεταξύ της πραγματικότητάς μας και της αντανάκλασής της μέσα σε μια σατιρική επιθεώρηση θυμίζει την αναλογία μεταξύ του παλιού αγάλματος του Μακαρίου στον περίβολο της Αρχιεπισκοπής και του καινούργιου.

Νομίζω ότι η αναλογία μεταξύ της πραγματικότητάς μας και της αντανάκλασής της μέσα σε μια σατιρική επιθεώρηση θυμίζει την αναλογία μεταξύ του παλιού αγάλματος του Μακαρίου στον περίβολο της Αρχιεπισκοπής και του καινούργιου.

4. Εξάλλου, πολλές φορές αισθάνθηκα ότι μπροστά στον σατιρικό καθρέφτη των Λοϊζίδη-Αρτεμίου έστεκε όχι η πραγματικότητά μας, αλλά η προηγούμενη (δική τους και μη, κυπριακή και ελλαδίτικη) τηλεοπτική σατιρική επαναλαμβανόμενη και στα εξωτερικά ερεθίσματα προσαρμοζόμενη, πρακτική (π.χ., ο διάλογος των δυο «αλλοδαπών»).

5. Η δομή μιας σπονδυλωτής παράστασης επιβάλλει μια διαφορετική γραμμή εντάσεων και χαλαρώσεων απ' ότι σε μια παράσταση συνεχούς ροής. Στην τελευταία η ήπια αρχή σταδιακά οδηγεί σε κορύφωση της έντασης, αλλά σε μια επιθεώρηση η αρχή πρέπει να αρπάζει το κοινό και το τέλος να διπλασιάζει τον ενθουσιασμό της ,μόνο έτσι οι πιθανές πτώσεις του διασκεδαστικού γράδου θα συγχωρεθούν. Αλλά η παράσταση του ΘΟΚ είναι χτισμένη αλλιώς, με τα καλύτερα κομμάτια να είναι στη μέση μιας μέτριας και παρατραβηγμένης αρχής και ενός άνευρου τέλους. Εννοώ το αρχικό, κυρίως «πο σμόκιν» κομμάτι, τις ατάκες του οποίου έχουμε πει και ακούσει και στείλει ο ένας του άλλου ηλεκτρονικά και τηλεφωνικά, καπνιστές και αντικαπνιστές, τους τελευταίους μήνες. Εννοώ επίσης το σόλο νούμερο του Ηράκλη Γιωργαλλή, το κείμενο του οποίου υστερεί από τα προηγούμενα.

6. Τα πιο δυνατά σημεία του κειμένου και της παράστασης συμπίπτουν. Πάντα κατά την άποψή μου, αυτά ήταν το κομμάτι για τη σύγχρονη Μήδεια, όπου το καλογραμμένο κείμενο βοηθήθηκε από την πολύ καλά σκηνοθετημένη «ενδοθοκική» αυτοσάτιρα. Καλό, τολμηρό και υποκριτικά υποστηριγμένο από τους Μάριο Δημητρίου και Ανδρέα Τσουρή ήταν το «αρχιεπισκοπικό» κομμάτι. Υπήρχαν όμως και δύο στιγμές που για μένα ήταν οι κορυφώσεις όλης της παράστασης. Είναι οι στιγμές που πραγματικά αισθάνθηκα ότι πειράχτηκαν, όπως αρμόζει σε μια καλή σάτιρα, τα ιερά και τα όσια και ότι οι δημιουργοί μας οδήγησαν σε στιγμές εθνικού αυτοσαρκασμού. Η μια -όταν ο Μάριος Δημητρίου παρίστανε τη Μελίνα Μερκούρη, και η άλλη- όταν ο Ανδρέας Τσουρής με μακριά άσπρα σώβρακα τραγουδούσε την «Ομορφη Χώρα»...

ΝΟΝΑ ΜΟΛΕΣΚΗ